

Kohtuasi C-203/21**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

31. märts 2021

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Okrazhen sad Burgas (Burgasi regionaalne kohus, Bulgaaria)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

12. märts 2021

Süüdistaja:

Burgas regionaalne prokuratuur

Süüdistatav:

„DELTA STROY 2003“ EOOD

Põhikohtuasja ese

Kriminaalmenetlus ja väärteomenetlus, mis leiavad aset paralleelselt – Liikmesriigi õiguses ettenähtud võimalus võtta väärteo korras vastutusele juriidiline isik, määrates talle prokuröri taotluse alusel tema esindaja poolt toimepandud süüteo eest rahatrahvi enne, kui nimetatud süüteo toimepanemine on kinnitust leidnud jõustunud kohtuotsusega – Raamotsuse 2005/212/JSK kohaldatavus, kui rahatrahvi võib mõista süüteo tulemusel saadud tulu suuruses

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Liidu õiguse tõlgendamine, ELTL artikkel 267

Eelotsuse küsimused

1. Kas raamotsuse 2005/212/JSK artikleid 4 ja 5 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 49 tuleb tõlgendada nii, et nende järgi on lubatud liikmesriigi regulatsioon, mille kohaselt liikmesriigi kohus võib sellises

- menetluses nagu põhikohtuasjas mõista juriidilisele isikule karistuse sellise konkreetse süüteo toimepanemise eest, mille toimepanemist ei ole veel kindlaks tehtud, kuna see on paralleelselt toimuva kriminaalmenetluse esemeks, mis ei ole lõppenud?
2. Kas raamotsuse 2005/212/JSK artikleid 4 ja 5 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 49 tuleb tõlgendada nii, et nendega on lubatud liikmesriigi regulatsioon, mille kohaselt liikmesriigi kohus võib sellises menetluses nagu põhikohtuasjas mõista juriidilisele isikule karistuse, määrates karistuse suuruseks tulu suuruse, mis oleks saadud konkreetse süüteo toimepanemise teel, mille toimepanemist ei ole veel kindlaks tehtud, kuna see on paralleelselt toimuva kriminaalmenetluse esemeks, mis ei ole lõppenud?

Viidatud Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õiguse õigusnormid

Nõukogu raamotsus 2005/212/JSK, mis käsitleb kuritegevusega seotud tulu, kuriteovahendite ja omandi konfiskeerimist, artiklid 2, 4 ja 5

Nõukogu raamotsus 2006/783/JSK, konfiskeerimisotsuste suhtes vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv 2014/42/EL kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 48 ja 49

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, artiklid 6 ja 7, samuti lisaprotokolli artikkel 1

Viidatud Euroopa Liidu Kohtu kohtupraktika

Euroopa Kohtu 19. märtsi 2020. aasta kohtuotsus C-234/18 (ECLI:EU:C:2020:221)

Viidatud Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktika

EIK 20. jaanuari 2009. aasta otsus *Sud Fondi srl jt vs. Itaalia*, nr 75909/01

EIK 29. oktoobri 2013. aasta otsus *Varvara vs. Itaalia*, nr 17475/09

EIK 28. juuni 2018. aasta otsus *G. i. e. m. S. r. l. jt vs. Itaalia*, nr 1828/06, nr 34163/07 ja nr 19029/11

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

Bulgaaria Vabariigi konstitutsioon, artikli 31 lõige 3

Karistusseadustik (Nakazatelen kodeks, edaspidi „NK“), artikkel 255

Kriminaalmenetluse seadustik (Nakazatelno-protsesualen kodeks, edaspidi „NPK“), artiklid 1, 16 ja 301 lõige 1

Haldusõigusrikkumiste ja halduskaristuste seadus (Zakon za administrativnite narushenia i nakazania, edaspidi „ZANN“), artiklid 83, 83a, 83b, 83c, 83d ja 83f

Põhikohtuasja faktiliste asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 ZK juhib ja esindab äriühingut „DELTA STROY 2003“ EOOD. 5. augustil 2019 esitati ZK-le kahtlustus, mille kohaselt vältis ta eelnimetatud positsioonil olles ajavahemikul 17. märtsist 2009 kuni 13. augustini 2009 jätkuva süüteona Burgasi maksukohustuste kindlakstegemist ja tasumist olulises ulatuses – kokku summas 11 388,98 Bulgaaria leevi (BGN). See summa kujutab endast käibemaksuseaduse (Zakon za danak varhu dobavenata stoynost) artikli 25 lõike 6 kohaselt võlgnetatavat käibemaksu kokku kolme maksustamisperioodi, 2019. aasta märtsi, aprilli ja juuli eest. See tegu vastab NK artikli 255 lõike 1 punktides 2 ja 3 sätestatud süüteo koosseisule (maksukohustuse tasumise vältimine olulises ulatuses ebaõige või mittetäieliku deklaratsiooni esitamise või raamatupidamisdokumendi esitamata jätmise teel) koostoimes NK artikliga 26 (jätkuv süütegu).
- 2 ZK suhtes algatati kriminaalmenetlus Okrazhen sad Burgas'is (Burgasi regionaalne kohus, Bulgaaria), mis ei olnud käesoleva eelotsusetaotluse esitamise ajaks veel esimeses astmes lõppenud. Esimese astme kohtu otsuse tegemise järel on seaduse järgi võimalus esitada apellatsioonkaebus ja kassatsioonkaebus.
- 3 9. detsembril 2020 esitas Burgasi regionaalse prokuratuuri prokurör vastavalt ZANN artiklile 83a jj Burgasi regionaalsele kohtule avalduse mõista „DELTA STROY 2003“ EOOD-le rahatrahv äriühingut juhtiva ja esindava isiku poolt NK artikli 255 lõike 1 punktide 2 ja 3 kohaselt koostoimes NK artikliga 26 toimepandud süüteo tulemusena rikastumise eest varalise kasu saamise kujul kokku summas 11 388,98 Bulgaaria leevi (BGN).
- 4 „DELTA STROY 2003“ EOOD suhtes menetluse algatamise aluseks on asjaolu, et Burgasi regionaalsele kohtule esitati süüdistusakt selle äriühingu tegevjuhi suhtes maksualase süüteo toimepanemise tõttu, millele järgnes kriminaalmenetluse algatamine Burgasi regionaalses kohtus, mis ei ole esimeses astmes veel lõppenud.
- 5 ZANN artikli 83a lõike 1 kohaselt mõistetakse kuni 1 000 000 Bulgaaria leevi (BGN) suurune rahatrahv juriidilisele isikule, kes rikastus või rikastuks süüteo

toimepanemise teel vastavalt [seal] nimetatud karistusseadustiku sätetele (sealhulgas ka NK artikkel 225), kui süüteo pani toime isik, kellel oli volitus kujundada juriidilise isiku tahet või võib teda esindada, kusjuures summa ei tohi olla väiksem kui saadud tulu, kui tegemist on varalise kasuga. Vastavalt ZANN artikli 83a lõikele 4 mõistetakse rahatrahv sõltumata nende isikute kriminaalõiguslikust vastutusest, kes võtsid osa karistatavast teost vastavalt ZANN artikli 83a lõikel 1. Vastavalt ZANN artikli 83a lõikele 5 (käesolevas asjas kohaldatavas redaktsioonis) konfiskeeritakse juriidilise isiku poolt otseselt või kaudselt süüteost lõike 1 kohaselt saadu riigi kasuks, kui saadu ei kuulu hüvitamisele või tagastamisele või konfiskeerimisele vastavalt karistusseadustikule. Juhul, kui asjad või varalised esemed, mis on süüteo esemeks, puuduvad või on võõrandatud, kohaldatakse konfiskeerimist nende ekvivalendile Bulgaaria leevides (BGN).

- 6 Vastavalt ZANN artiklile 83b algatatakse menetlus vastavalt nimetatud seaduse artiklile 83a juhtumit või vastava süüteo toimikut kontrollima pädeva prokuratuuri poolt juriidilise isiku asukohajärgsele regionaalsele kohtule esitatud põhjendatud avalduse alusel pärast süüdistusakti esitamist kohtule. ZANN artikli 83d kohaselt kontrollib kohus prokuratuuri avaldust ning hindab kogutud tõendite alusel, kas juriidiline isik on saanud õigusvastast tulu, kas esineb seos isiku, kes pani toime karistatava teo, ja juriidilise isiku vahel, kas esineb seos karistatava teo ja tulu vahel juriidilise isiku jaoks, samuti mis liiki tuluga on tegemist ja kui tegemist on varalise kasuga, siis kui suur on selle väärtus. Kohus teeb otsuse, millega määrab kas rahatrahvi või jätab rahatrahvi määramata.

Prokuratuuri olulised seisukohad

- 7 Vastavalt ZANN artiklile 83a jj esitatud avalduses märkis prokuratuur, et tema hinnangul esinevad seaduses sätestatud eeldused juriidilise isiku väärteo korras vastutusele võtmiseks, seda järgnevatel põhjustel:

Juriidiline isik on rikastunud toimepandud kuriteo tulemusena NK artikli 255 lõike 1 punktide 2 ja 3 tähenduses koostoimes NK artikliga 26.

Süüteo on toime pannud isik, kes juhtis ja esindas äriühingut ning kellel oli volitus kujundada juriidilise isiku taset ja seda esindada.

Juriidiline isik „DELTA STROY 2003“ EOOD sai tulu, mis pärineb toimepandud süüteost. Tulu suurus on 11 388,98 Bulgaaria leevi (BGN) ja see kujutab endast võlgnetavat käibemaksu käibemaksuseaduse artikli 25 lõike 6 tähenduses (13. veebruari 2009. aasta redaktsioonis), mille tasumisest tegevjuht hoidus.

Prokuratuur viitas asjaolule, et nimetatud summa puhul on tegemist riigi avalik-õigusliku nõudega, mis äriühingul on tasumata ning mille ta oleks maksuõigussuhte õiguspärase arenguna pidanud tasuma või oleks tasunud.

Selle kohustuse tasumata jätmine kujutab endast varalist kasu ning selle ja karistatava teo vahel on seos.

Prokuratuur esitas seetõttu kohtule avalduse mõista juriidilisele isikule „DELTA STROY 2003“ EOOD rahatrahv maksimumsummas vastavalt ZANN artikli 83a lõikele 1.

Eelotsusetaotluse põhjenduse lühikokkuvõte

- 8 Esmalt annab eelotsusetaotluse esitanud kohus ülevaate seadusandlikust ajaloost ja menetluse põhilistest tunnustest vastavalt ZANN artiklile 83a jj. Käesolev menetlus algatati esmakordselt 2005. aastal Bulgaaria positiivses õiguses. Sätte algse sõnastuse kohaselt oli ette nähtud, et kohus mõistab rahatrahvi juriidiliselt isikult välja alles pärast süüteo eest süüdimõistva otsuse jõustumist. 2015. aastal muudeti selle sätte sisu täielikult ning rahatrahvi määramisega seotud nõue, mille kohaselt kuriteo eest mõistetud süüdimõistev otsus pidi olema jõustunud, langes ära.
- 9 Nagu juba märgitud, algatatakse menetlus ZANN artikli 83a jj kohaselt prokurööri põhjendatud taotluse alusel pärast süüdistusakti esitamist. Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab, et seaduses ei ole käesoleval ajal sätestatud juriidilisele isikule rahatrahvi määramisel kohustuslikult jõustunud süüdimõistva otsuse olemasolu konkreetse süüteo eest, mille pani toime füüsiline isik seoses rahatrahviga karistatud äriühingu tegevusega. Vastavate argumentidena tuuakse esile just selle nõude puudumist haldusõigusrikkumiste ja halduskaristuste seaduses, samuti ZANN artikli 83f lõike 1 punktis 3, mille kohaselt tuleb ennistada menetlus, milles tehti regionaalse kohtu või apellatsioonikohtu jõustunud lahend, kui pärast otsuse, millega määrati rahatrahv juriidilisele isikule, jõustumist mõistetakse jõustunud kohtulahendiga õigeks ZANN artikli 83a lõike 1 punktides 1–4 nimetatud isik või prokurör lõpetab peatatud menetluse, kui tegu ei tehtud või see ei kujuta endast süütegu.
- 10 Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab asjaolule, et käesoleval juhul toimub kaks menetlust paralleelselt. Esimesena algatati kriminaalmenetlus äriühingu „DELTA STROY 2003“ EOOD tegevjuhi vastu, milles teda süüdistati NK artikli 255 kohase süüteo toimepanemises. See menetlus ei olnud eelotsusetaotluse esitamise ajaks veel lõppenud. Järgmisena algatati menetlus vastavalt ZANN artiklile 83a jj rahatrahvi määramiseks äriühingult, mis vastab eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetel nimetatud NK artikli 255 kohase süüteo toimepanemisest saadud tulule (mille toimepanemine tuleb veel tuvastada esimeses menetluses, kriminaalmenetluses). Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab asjaolule, et ZANN-is ei ole käesoleval ajal ette nähtud võimalust peatada ZANN artiklis 83a jj ettenähtud menetlus kuni kriminaalmenetluse lõpetamiseni.
- 11 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul kujutab rahatrahvi määramine juriidilisele isikule konkreetse süüteo toimepanemise tõttu selle tulu suurus, mis asjaomase süüteo toimepanemise tulemusena saadi või oleks saadud, kahtlemata

süüteoga seotud tulu täielikku või osalist konfiskeerimist. Arvestades raamotsuse 2005/212/JSK artikli 2 lõiget 1 ning asjaolu, et NK artikli 255 tähenduses süüteo toimepanemist karistatakse vabadusekaotusega üks kuni kuus aastat, on eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohal, et käesolev juhtum kuulub raamotsuse kohaldamisalasse.

- 12 Eelotsusetaotluse esitanud kohus arvestab selles osas Euroopa Kohtu otsusega kohtuasjas C-234/18, mis tehti ühe teise Bulgaaria kohtu eelotsusetaotluse kohta, viidates aga asjaolule, et käesoleva juhtumi asjaolud on teistsugused. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et ZANN artikli 83a jj alusel toimuva menetluse esemeks on haldusõigusliku karistuse – „rahatrahvi“ – määramine juriidilisele isikule selle esindaja poolt toimepandud konkreetse süüteo eest. Sellel on kõik „kriminaal-“ ja mitte „tsiviil-“menetluse tunnused. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates on tegemist süüteo toimepanemise tõttu kohtu kohaldatud varaliste esemete lõpliku äravõtmisega (konfiskeerimisega). Menetlus toimub haldusõigusrikkumiste ja halduskaristuste seaduse sätete kohaselt kriminaalkohtus, seejuures kehtib täiendavalt kriminaalmenetluse seadustik. Otsusega mõistetakse juriidiliselt isikult konkreetse süüteo toimepanemise eest välja rahatrahv, mille suurus määratakse tulu suurusega, mis saadi või oleks saadud selle süüteo toimepanemise teel. Karistuse mõistmise eesmärgiks on karistada süütegude toimepanemise eest ning neid ära hoida, mitte hüvitada sellega tekkinud kahju, ning seadus lubab karistust määrata isegi siis, kui tegelikult tulu ei saadud või kui saadud ei kujuta endast varalist kasu. Järelikult tehakse otsus, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tegema vastavalt ZANN artiklile 83a jj, pärast seda, kui on läbi viidud menetlus, mis puudutab ühte või mitut süütegu, ei keskendu ainult õigusvastaselt saadud varale ning on otseses seoses kriminaalmenetluse tulemusega. Eelotsusetaotluse esitanud kohus jõuab tulemusele, et see peaks viima järelduseni, et kohaldamisele kuulub raamotsus 2005/212/JSK.
- 13 Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab asjaolule, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt kohalduvad liidu õiguskorras tagatud põhiõigused kõigile liidu õigusega reguleeritud olukordadele. Liikmesriigi kohus viitab harta artiklile 49, milles on sätestatud seaduslikkuse põhimõtte seoses kuritegude ja karistustega, mis hõlmab keeldu määrata karistust enne kui kuriteo toimepanemine on tuvastatud. Selleks, et saaks lähtuda süüteo toimepanemisest, mille eest mõistetakse vastav karistus, tuleb see tuvastada liikmesriigi õiguse järgi. See eeldab tuvastamist, et vastav füüsiline isik pani toime konkreetse teo, mis kujutab endast liikmesriigi õiguse järgi süütegu, ning kriminaalkohus on selle süüteo toimepanemises isiku süüdi mõistnud. Bulgaaria õiguse kohaselt, konkreetselt konstitutsiooni artikli 31 lõike 3 ja NPK artikli 16 kohaselt saab see toimuda ainult jõustunud kohtuotsusega vastavalt kriminaalmenetluse seadustikule. Selle artikli 1 lõikes 1 sätestatakse reeglid, mille järgi viiakse läbi kriminaalmenetlus, et tagada süütegude väljaselgitamine, süüdlaste paljastamine ja nõuetekohane õiguse kohaldamine.

- 14 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kontrollib siis küsimusi, mida tuleb kohtuotsuse tegemiseks ZANN artikli 83d kohaselt kontrollida (kohus peab kogutud tõendite alusel hindama, kas juriidiline isik on saanud õigusvastast tulu, kas esineb seos isiku, kes pani toime karistatava teo, ning juriidilise isiku vahel, kas esineb seos karistatava teo ja tulu vahel juriidilise isiku jaoks, samuti mis liiki tuluga on tegemist ja kui tegemist on varalise kasuga, siis kui suur on selle väärtus). Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab, et kõikide nende küsimuste hulgas puudub nendele eelnev küsimus, kas süütegu on toime pandud.
- 15 Tegelikult võimaldab äriühingu tegevjuhi suhtes esitatud süüdistusakti alusel enne tema suhtes algatatud kriminaalmenetluse lõppemist algatatud käesolev menetlus vastavalt ZANN artiklile 83a jj praktikas määrata karistuse, mis tugineb ainult nendele asjaoludele, mis on nimetatud teatud liiki süüteo suhtes esitatud süüdistuses. Kuna selle süüteo toimepanemist ei ole jõustunud kohtulahendiga tuvastatud, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus kaheldavaks, kas see on kooskõlas harta artiklis 49 sätestatud seaduslikkuse põhimõttega seoses kuritegude ja karistustega.
- 16 Samadel põhjustel kahtleb kolleegium, mil määral on raamotsusega 2005/212/JSK koostoimes harta artikliga 49 kooskõlas menetlus vastavalt ZANN artiklile 83a jj, mille kohaselt liikmesriigi kohus võib mõista juriidilisele isikule karistuse konkreetse süüteo toimepanemise eest, mille toimepanemist ei ole veel tuvastatud, sest see on lõplikult lõpetamata paralleelselt toimuva kriminaalmenetluse esemeks. See võimalus muudab küsitavaks liidu õiguse fundamentaalse põhimõtte järgimise mitte mõista karistust enne süüteo toimepanemise tuvastamist, ning see võib kaasa tuua vastastikuse usalduse ja vastastikuse tunnustamise kahjustamise, mis on Euroopa Liidu liikmesriikide õigusalaalse koostöö aluseks.
- 17 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates on esitatud küsimus oluline raamotsuse 2006/783/JSK konfiskeerimisotsuste suhtes vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kontekstis. Raamotsus 2005/212/JSK on õigusakt, millega kohustatakse liikmesriike rakendama ühiseid miinimumeeskirju kuriteovahendite ja kuritegevusega saadud tulu konfiskeerimiseks, eelkõige konfiskeerimise kohta kriminaalmenetluses tehtud otsuste vastastikuse tunnustamise lihtsustamiseks. ZANN artikli 83a lõike 2 kohaselt võib rahaträhvi määrata juriidilisele isikule, kelle asukoht ei ole Bulgaaria Vabariigi territooriumil, mis tähendab, et Bulgaaria kohtu otsuse täitmine teises liikmesriigis peaks aset leidma raamotsuse 2006/783/JSK alusel. Koostöö liikmesriikide vahel, mis põhineb kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise ja vahetu täidetavuse põhimõttel, eelduseks on veendumus, et otsused, mida tuleb tunnustada ja täita, on alati tehtud kooskõlas õiguspärasuse, subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetega. Järelikult peab kohtuotsust tunnustav ja täitev liikmesriik olema veendunud selles, et otsuse teinud liikmesriik tegi seda nimetatud põhimõtete kohases menetluses, kooskõlas muu hulgas harta artikliga 49. Tekib küsimus, kas see nii on, kui Bulgaaria kohtu otsusega vastavalt ZANN artiklile 83a määrati juriidilisele isikule rahaträhvi konkreetse süüteo toimepanemise eest, mille toimepanemine ei olnud veel

kindlaks tehtud, sest see on paralleelselt toimuva kriminaalmenetluse esemeks, mis ei ole veel lõppenud.

- 18 Neil põhjustel on eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohal, et kohtuvaidluse korrektseks lahendamiseks tuleb vastata küsimusele, kas fundamentaalne liidu õiguse seaduslikkuse põhimõte on kaitstud seoses süütegude ja karistustega, kui kohus mõistab karistuse sellises menetluses nagu põhikohtuasi enne, kui on tuvastatud NK artikli 255 kohane süüteo toimepanemine paralleelselt toimivas kriminaalmenetluses.

TÖÖDOKUMENT